

VALÓSÁG

A Valóság rovatban ezúttal olyan interjúkból válogattunk részleteket, amelyek különböző kutatások keretében diplomásokkal, vagy leendő diplomásokkal készültek. Interjúink azt példázzák, hogy a felsőoktatási expanzió eredményeként egyre több olyan fiatal előtt nyílik meg a diplomaszerezés lehetősége, akik korábban nem is gondolhattak felsőfokú továbbtanulásra, és akiknek jelenleg is gyakran nehézkes és „kacs-karingós” az útjuk a diploma megszerzéséig. Az interjú-részletek között „kontrasztként” egy olyan szülő-interjút is közreadunk, amely ennek éppen az ellenkezőjét mutatja be: milyen családi környezetből kezdődhet a jövődiplomások garantáltan „egyenes”, de korántsem felhőtlen pályája.

„Nálunk mindig fontos volt a műveltség”

Budapesten születtem 1976-ban. Elvégeztem az általános iskolát, aztán elmentem a Tótfalusi Kis Miklós Nyomdaipari Szakiskolába, onnan meg elmentem érettségizni. A Tótfalusi szakmunkásképző volt, három éves, könyvkötőnek tanultam. Két év alatt, nappalin tettem le az érettségit, úgy hívják, hogy kétéves intenzív gimnázium. Tavaly érettségiztem 22 évesen. Kimaradt egy pár év, mert a szakmunkásképző után elmentem dolgozni. Két évet dolgoztam az Iparművészeti Főiskolán, mint aktmodell. 20 évesen kezdtem el a gimnáziumot. Az egy nappali képzés volt, ami végül is az első évben délután volt 2–8-ig, a második évben pedig olyan 11–4-ig, és hétfvégén dolgoztam egy diszkóban. Pultos lány voltam a Titanic-on.

A szakmunkásképző után rögtön tovább akartam tanulni, de nem volt olyan könnyű megfelelő iskolát találni, ahol az ember gyorsan le tud érettségizni. Akkor még nem volt ez az intenzív két éves iskola, csak három éves estik voltak. Ezért előbb elmentem dolgozni, hogy kitisztuljon az agyam, hogy elképzeljem, mit is akarok. De mivel a könyvkötők elég siralmasan keresnek, ezért az abba is maradt. Még most is kötök könyvet maszokban, a családnak, ismerősöknek, egy ismerősöm műhelyében, de mint könyvkötő sosem dolgoztam a három éven kívül, míg a szakmunkásba jártam.

Ez a modelltetés hogy jött össze?

Tiszta véletlenül. Munkát kerestem, és egy ismerősöm szólt, hogy fejmodellt keresnek. Amikor már ott voltam, akkor nagyon megszeretett az elsős évfolyam, és addig könyörögtek, hogy vállaltam, és akkor nekik lettem a modelljük. Minden nap, normálisan dolgoztam, főállásban a főiskolán. Ez azt jelenti, hogy bementem 9-re, és 2–3-ig dolgoztam, de volt amikor este 8-ig. Attól függ, hogy volt-e vizsga, mert akkor még tovább is bent maradtam a diákokkal. De aztán máshol is dolgoztam, fotóztak is, újságokban is, mindenféle. Elvégeztem egy középfokú fotómodell iskolát, ez alatt a két év alatt, míg dolgoztam. Végül is erről csak egy oklevelet kap az ember, nem minősül szakmának.

Milyen órabért kaptál a főiskolán a modellkedésért?

300 Ft-os órabért kaptam, s rengeteg jutalmat, mert elintézték a tanárok. A mesterek is szerettek. Jól kerestem akkor nagyon, meg fotóztak újságoknak is, akkor volt a Metró-katalógus, és a hirdetéseiben is benne voltam. Szerettem nagyon ezt a munkát. Először furcsa volt, persze, az első órákban az ember szégyelli magát, de utána jó volt. Éreztem, hogy a művészetnek adtam át magamat, és nem másnak. Szobrok készültek rólam. Nem volt nehéz, mert az ember ott ült 3–4–6 órát, ezek 45 perces órák voltak, és közben voltak 15–20 perces szünetek. Jól kijöttem a diákokkal, szerettem őket, ezek művészeltek, úgyhogy egészen mások, mint a hétköznapi emberek. Nem volt unalmas, kimondottan szerettem csinálni. Csak aztán elkezdtem iskolába járni. Az iskola mellett, az első évben még modellkedtem délelőtt, mert délután jártam iskolába.

Még milyen munkahelyeid voltak?

Minden nyáron dolgoztam. Mindig volt valami munkám. A nyarakat általában végigdolgoztam, vagy ha nem az egész három hónapot, legalább egyet vagy másfelet, hogy legyen pénzem a nyár végére. A nagynéném a Herbáriánál dolgozik, ő a munkaügyiis, és ő szerezte nekem mindig ezeket a munkákat. Amikor csináltam a modellkedést, amellel végig dolgoztam a Titanic-on, mint pultos lány, péntek éjszaka és szombat éjszaka. A Titanic akkor a Batthyányi téren állt, most is ott áll. Az egy álló diszkó-hajó. Először fásasztó volt, mert az ember éjszaka dolgozott. Kialakult a vendégekör, azt is szerettem csinálni. Azért hagytam abba, mert leérettségiztem, és rendesen el akartam helyezkedni. De most tovább akarok tanulni, egyetemre szeretnék menni.

Mit szeretnél tanulni?

Már tavaly felvételiztem az Államigazgatási Főiskolára, de három pont híján nem sikerült a felvételem. Idén a jogra felvételizem, öt helyet jelöltem meg, öt féle jogi egyetemem.

Az elég nehéz lesz.

Igen, szakmunkás után elég merész lépés. De úgy érzem, én is el tudom végezni. Budapestre jelentkeztem az ELTE-re nappalira, a többi mind vidéki és levelező. Úgy hogy mindenféleképpen tanulni fogok. Ha az jönne be, hogy az ELTE-re nappalira vesznek fel, akkor valahogy majd megoldom. Mindig is tudtam dolgozni iskola mellett. Ügyvédbojtárként biztosan el tudok helyezkedni egy ügyvédi irodában. Ez az öt év a tanulásról szól, nem másról. Ez egy befektetés. Most a felvételeire akarok összpontosítani, ez két hónap. Utána meg attól függően, hogy felvettek vagy nem vettek föl, vagy újra dolgozni fogok az újabb felvételiig, vagy ha felvettek, akkor tanulni fogok. Én a saját lábamon szeretnék megállni.

Ha újra kezdheted a pályafutásodat, akkor mit csinálnál másképp?

Én nem csinálnám másképp, de a gyerekem biztos gimnáziumba fog menni. Én nem bántam meg, mert olyan szakmát tanultam, amit kevés ember mondhat magáénak, és úgy látom, hogy a könyvkötészet kihalófélben lévő szakma, mert a gépek átvették az emberek munkáját, de ez egy szép mesterség. Végül is lehetne ezt is csinálni, ha az embernek van rá annyi tőkéje, hogy megvegye a gépeket, hogy el tudjon indítani egy ilyen céget. Akkor megérné, bár nem Magyarországon, mert itt most ez sem igazán megy. Vannak ismerőseim, akik ebből élnek, de nehezen megy most a könyvkötés, mert az embereknek nincs pénzüik könyvet köttetni. Külföldön pl. Svédországban van. Lehetséges, hogy majd egyszer a gazdag emberek itt is beköttek a könyveiket. Én minden esetre örülök, hogy van egy ilyen szép szakmám, úgyhogy nem bántam meg, nem hiszem, hogy másként csinálnám. De a gyerekemet nem szeretném ilyen kerülő útra terelni, mert tudom milyen nehéz bepótolni azt, amit időben nem tanultunk meg.

Annak idején otthon mit mondtak, hogy milyen iskolában tanulj tovább?

Ezt teljesen rám bízták. Egyébként mindig jó tanuló voltam, nem azért mentem szakmunkásba, mert nem jó tanuló voltam, hanem mert abban az évben betelt a szakközépiskolai létszám, és már csak szakmunkásba fértem be. Végül is, ha a szüleim nem is diplomások, de a nagyszüleim több diplomával rendelkeznek.

Nekik milyen diplomájuk van?

Nagymamámnak pl. művészettörténeti diplomája van, de jogra is járt. Azt hiszem a jogi diplomája is megvan. De ő úgy tanult, hogy hat gyermeket nevelt közben, és még 45 évesen is az egyetemen ült. Még most nyolcvan-akárhány évesen is tanul valamit. Én szakmát akartam tanulni, nem akartam gimnáziumba menni. Vagy nem is volt ez igazán megfogalmazva, mert szerintem 14 évesen nem tudja az ember eldönteni, hogy mit akar. Az egyik nagyapám könyvkötő volt, ezt láttam tőle, ezért lettem könyvkötő.

Szüleidnek milyen végzettségük van?

Anyukámnak gimnáziumi végzettsége van. Az apukám külföldön él, és azt hiszem neki is van érettségije. A szüleim elváltak.

Ők miért nem végeztek felsőoktatási intézményt?

Az anyukám 19 éves volt, amikor férjhez ment, aztán jöttem én, és akkor abbahagyta a tanulmányait. Anyagbeszerzőként dolgozott az ÉLGÉP-nél, ez egy élelmiszer gépgyártó vállalat volt.

Mennyire bizonyult ez a könyvkötő iskola számodra jó befektetésnek?

A lelkemnek jó volt, mert tudok könyvet kötni, és ez egy szép szakma. De hogy abból megélek, vagy hogy jó befektetés lenne, azt semmiképp nem mondanám. Inkább a lelkemnek jó. Tudok könyvet kötni, meg tudok bárkit lepní egy szép könyvvel, vagy fel tudom újítani a könyvét, esztétikailag szép, de nem hasznos.

Most eltartod magad, vagy számíthatsz valakire?

Az édesanyámnál lakom, de ingázok a barátom és az anyukám lakása között. A kettőjük segítségével élek, de az anyukámnak hazaadok pénzt.

Kicsit mesélj a gyerekkori családodról, van-e testvéred?

Féltestvérem van, mert az apukám újra házasodott. De a testvérem kint él Svédországban, ahol az apukám is. Úgy nőttem fel, hogy 12 éves koromig a nagymamámnál, az anyukám szüleinél laktunk, nagyon családcentrikus környezetben. Rengeteg nagynéni, nagybácsi, unokatestvér, rengeteg szeretetet kaptam tőlük. Az anyagi helyzet nem volt igazán jó, mert anyukám egyedül nevelt, de mindig segítettek, nem éreztem hiányt semmiben. Úgyhogy jó gyerekkorom volt.

Szüleid mikor váltak el?

Két-hároméves voltam, amikor külön költöztek. Apukám Stockholmban, a fővárosban lakik, de azóta már a harmadik feleségét fogyasztja.

Édesanyádnak is van élettársa?

Mindig is volt valakije, de nem ment férjhez. Egyedül nevelt fel. Nincs autónk, nincs mobiltelefonunk. Nem érzem, hogy nélkülöziünk, mert mindig tudtam valamit csinálni, hogy megéljünk. Voltak idők, amikor nélkülöztünk, és hogy ha most egyetemre fogok járni, akkor megint nélkülözni fogunk. De csak élvezeti cikkeket, színházat, meg ilyesmit.

Van állandó partnered?

Igen. Neki több diplomája, és egy saját reklámcége van. 32 éves, 10 évvel idősebb nálam. Intelligens. Számomra a párkapcsolatban is számít a diploma. Hogy valaki tanult, művelt legyen, ez nekem mindig is számított. Mert hiába, hogy a szüleim nem diplomások, a csa-

lárdban elég sokan azok, és a műveltség, ill. hogy az ember tanult legyen, az nálunk mindig fontos volt. Az egzisztencia mindig számított a családban, és én így nevelkedtem. Biztosan azért is akarok diplomás lenni, meg tanulni. Mert engem ez érdekel, muszáj, hogy az ember művelt legyen. A szabadidőm most is tanulással telik, ami azt jelenti, hogy minden helységben, ahol tartózkodom, könyv van a kezemben, és tanulok.

(Az interjút Vásárhelyi Bálint készítette)

„Nekünk sokkal többet le kell tenni az asztalra”

Hárman vagyunk testvérek, van egy öcsém és egy nővérem. A szüleim elváltak, csak hároméves koromig éltem a szüleimmel. Nincs túl sok emlékem róluk. Apukánk, annak ellenére, hogy elváltak, járt hozzánk, foglalkozott velünk, törődött velünk. Anyukám is férjhez ment és a mama emiatt nagyon megharagudott rá. Az édesapám kereskedő, ruhákkal, öltönyökkel, kabátokkal kereskedik. Üzlete nincs, piacokra jár. Édesanyám nem dolgozik, eltartja a férje, mert újra házasodott.

Később édesapámmal is megszűnt a kapcsolat. Korábban hármunk közül mindig is én voltam, aki legjobban kötődött hozzá. Ez a kapcsolat most egy éve romlott meg, de már azelőtt sem volt jó. Nagyon sok veszekedés volt köztünk, mert ő megtehetette volna, hogy támogasson minket, és egy idő után már nem támogatót minket semmivel. Meg se kérdezte, hogy mire van szükségünk, és mindent kérni kellett tőle, tehát magunktól semmit nem kaptunk. Ő ugyanis nagyon jól áll anyagilag, és éppen ezért féltetem el, hogy ugye van három családja és elhanyagolt minket. Meg én vágytam a szeretetére is. Hármunk közül én jártam a legtöbbet hozzá, de az utóbbi időben úgy éreztem, hogy elhanyagolt. Érzelmileg hozzá álltam közelebb, mint anyuhoz, mert anyukámat 14–15 évesen láttam először a ballagáson. Azelőtt semmi, vele egyáltalán nem volt kapcsolat. Abszolút nem keresett minket. Úgy tudom, hogy keresett volna, csak a mama miatt nem mert közelíteni, mert mindig konfliktusa adódott emiatt. Mert hogy minket az anyai nagyszüleim neveltek fel.

Az, hogy mi a nagyszülőkhöz kerültünk, közös megállapodás lehetett. Az volt benne a döntő, hogy a mama nem szerette volna, hogy mostohához kerüljünk. A romáknál az a szokás, hogyha a szülők elválnak, akkor a nagyszülők nevelik tovább a gyerekeket. Egyébként általában nem jellemző a válás a cigányok körében. Nagyon összetartóak, ha egy nő valakit megszeret, nem váltogatjuk a partnerünket. Persze, hát a férfiak, az már más dolog. De a nőknél a hűség nagyon megvan. Férfiaknál nincs, nagyon ritka az a férfi, aki rendesebb. Az egyetlen példa, a papám, aki annyira jó ember volt, és tényleg csak a családjának élt.

Hozzám a legközelebb a papa állt. A papa öt hónapja halt meg. Ő olyan volt, hogy még a légynek sem ártott, annyira jó ember volt. Egy szóval sem bántott volna meg. Lelkileg a papa állt közelebb hozzám, én is inkább nyugodtabb típus vagyok. A papának kőműves volt a szakmája és Németországban is dolgozott. Amikor jött haza, sok ajándékot, sok csokoládét hozott nekünk. A mama már több gyereket nevelt, és kevesebb volt a türelme. A mamával is jól megvoltunk, mert tényleg fölnevelt minket, meg minden tisztelet az övé, csak az volt a baj vele, hogy unokák vagyunk, és más az életkorunk. Ezek a generációs különbségek nagyon érződtek, meg az is, hogy ő nagyon akaratos személyiség, nagyon erős jellem. Mindig olyan volt, hogy nem mutatta ki a szeretetét. És akkor ez nekem nagyon hiányzott. Nagyon erős személyiség és az akaratát ránk akarta ugye erőszakolni, és nem